

Johannes Linthorst Homan, Wat zijt ghij voor een vent

Source: LINTHORST HOMAN, Johannes. Wat zijt ghij voor een vent, Levensherinneringen van Mr. J. Linthorst Homan. Assen: Van Gorcum & Comp.B.V., 1974. ISBN 90 232 1115 4. (Ons XXste eeuwse verleden - NR. IX). p. 221-224.

Copyright: (c) 1974 Koninklijke Van Gorcum & comp. B.V., Assen

URL:

http://www.cvce.eu/obj/johannes_linthorst_homan_wat_zijt_ghij_voor_een_vent-nl-19fde938-2bba-4d87-be06-f1ffbc059eda.html

Date de dernière mise à jour: 05/11/2015

Johannes Linthorst Homan, *Wat zijt ghij voor een vent*

[...]

Toen in Venetië in mei 1956 de Franse minister Pineau het vraagstuk van 'overzee' had opgeworpen, hadden de ministers dat afgeschoven naar de ambtelijke onderhandelaars.

Spoedig bleek dat België enthousiast was.

België was destijds nog van mening dat de Belgische Congo zich zou kunnen ontwikkelen onder Belgisch regiem. Tussen 1947 en 1949 had de Belgische minister van koloniën, Pierre Wigny - die later na Spaak en Larock minister van buitenlandse zaken zou worden - een tienjaren plan voor de Congo ontworpen. De belangstelling in België was hierdoor sterk toegenomen. De Congolese steden ontvouwen zich, de industrialisatie werd bevorderd. Maar, gelijk Spaak in zijn memoires heeft beschreven, Brussel beseftte nog niet hoe diep de Congolese verlangens waren naar onafhankelijkheid. Spaak ging dat beseffen bij een reis in 1956. Het hield hem sterk bezig. Nu, in 1956-1957 in Hertoginnedal, gevoelde Spaak de noodzaak van een hechte verbondenheid tussen het Europa der 'Zes' en de aan België en Frankrijk verbonden gebiedsdelen en landen in Afrika.

Van Franse kant was deze wens zo mogelijk nog sterker. De 'Union française' was gevormd, wel niet een heel hecht geheel, maar toch als een eenheid beschouwd, met discussies over een federaal systeem (!). De Franse nationale vergadering was het parlement van de 'Union française'. Maar in Noord-Afrika rommelde het al. De debatten in de Verenigde Naties in 1955 over Algiers waren reeds hard geworden.

En intussen was er Indochina, evenals Laos en Cambodja onafhankelijk in de 'Union française' sinds 1950. In 1954 hadden de Franse troepen Vietnam verlaten. Toen Guy Mollet in 1956 opvolger was geworden van Mendès-France als president der Franse regering, had hij in datzelfde jaar speciale bevoegdheden gekregen in het nu in revolt verkerende Algiers. Hij hoopte tezamen met Frankrijk's partners in de kring der 'Zes', grote dingen te kunnen aankondigen voor het gehele Afrikaanse deel der 'Union française'. Sociaal-economische daden, financiële daden, alles met duidelijke politieke teneur, en ook gedragen door een reëel verlangen naar overzeese ontwikkeling. En daarvoor had Mollet veel geld nodig.

Nu kwam er op onze tafel in Hertoginnedal een plan voor 'Eurafrique'. Daarvan schrokken de Duitse Bondsrepubliek, Italië en Nederland. Luxemburg hield zich wat op de achtergrond, gebonden als het was aan de BLEU (Belgisch-Luxemburgse Economische Unie). Als land van de Middellandse Zee zag Italië er geleidelijk toch wel wat in, zo dat het verzet vooral kwam van de Bondsrepubliek en van Nederland.

Duitsland, sinds 1918 er aan gewend geen 'koloniale' macht meer te zijn, had zich geheel ingesteld op bilaterale verhoudingen met individuele overzeese landen, en ook in zijn ontwikkelingshulp dacht het bilateraal, niet multilateraal. Het beseftte dat het met zijn grote uitvoerpakket daarbij wél zou varen, ook al waren er in Duitsland velen die het werkelijk ging om hulp aan de arme landen.

Ons land, met zijn ingrijpende ervaringen en beslissingen inzake Indonesië, en met zijn verbondenheid met 'de West', zag het Belgisch-Franse plan met vrees. Wat zou dit moeten worden? Hoe zou dit het Europese werk gaan doorkruisen? Dit was geen regionale Europese integratie meer. Het zou zich cristalliseren rond relaties van België en van Frankrijk. Het zou dwars ín gaan tegen de voorschriften van de GATT, want ook al zou men aan het geheel van 'Eurafrique' dan wel het stempel kunnen geven van een vrijhandelszone, een wezenlijke integratie tussen Europa en Afrika - en dan nog alleen het Franstalige Afrika - zou niet behoren tot wat men een normale evolutie zou kunnen noemen. Bovendien zou het zó veel gaan kosten dat onze verdere ontwikkelingshulp in het gedrang zou kunnen komen.

Het was een heel moeilijke situatie, juist ook omdat het plan zo laat ter tafel was gekomen. Had men het in Messina voorgesteld, dan had men de analyse kunnen verwerken in de totale problematiek der Zes, maar nu hing het er wat bij, terwijl reeds op zichzelf de Europese zaak zo moeilijk was.

In de gesprekken in Hertoginnedal legde ik de nadruk op het bezwaar van de GATT; dat was voor ons een der grootste bezwaren en het was een heel reëel bezwaar. Immers, een EEG zou ons in de wereld reeds moeilijkheden genoeg geven en nu zou dit er nog bij komen? Deze argumentatie wekte de ergernis op van onze Belgische en Franse vrienden: als het goed is op zichzelf, dan is het internationaal ook te 'halen'.

Er was veel bilateraal diplomatiek contact over het geval. Geleidelijk werd het plan 'Eurafrique' opgegeven. Maar een hoofdstuk over overzeese associatie in het verdrag der EEG was voor België en Frankrijk absolute voorwaarde.

Wat konden Bonn en Den Haag nu doen? Beide regeringssteden hadden steeds sterk geijverd voor Europese integratie. De Russische inval in Boedapest in 1956 had de noodzaak daarvan nog eens onderstreept. Konden wij dit alles opgeven op grond van bezwaren tegen de Belgisch-Franse plannen? Zeker, de bezwaren tegen die plannen waren groot, maar het was per saldo ontwikkelingshulp, en terwijl andere ontwikkelingslanden stellig de gevaren zouden beseffen*, zouden déze ontwikkelingslanden een afwijzing aanvoelen als een heel diepe teleurstelling.

Zo groeide dit debat geleidelijk naar een compromis toe.

Doch er moest nog een grote hindernis worden genomen toen bleek dat Bonn en Den Haag zwaar bleven tillen aan de financiële eisen welke Mollet stelde. Men kwam er niet uit, op het Brusselse niveau niet, en ook niet op het niveau van de ministers van buitenlandse zaken. De zes minister-presidenten zouden een beslissing moeten nemen.

Het was bekend dat onze minister-president Drees sceptisch stond tegenover de Europese integratie. Hij was bevreesd, gelijk velen met hem, dat ons nationale herstel, nog bij verre niet voltooid, zou worden doorkruist door Europese vrijheden op punten waar Nederland nog niet in die termen kon denken, zoals vrije immigratie, welke veel woningbouw zou vereisen, vrij kapitaalverkeer, en zo meer. Tijdens het middagmaal van de zes eerste ministers en ministers van buitenlandse zaken in het Hotel Matignon, de ambtswoning van de Franse minister-president, in februari 1957, suggereerde Mollet de zaken in heel kleine kring te bespreken; de ministers en de Brusselse ambtelijke delegatieleiders. Ver na middernacht bleek overeenstemming nog steeds onmogelijk. Men brak af. Ik ging de kamer uit om dit mee te delen aan de wachtende - reeds twaalf uur lang wachtende - verdere Nederlandse delegatieleden: 'Mislukt'. Doch de heer Drees riep mij tot de orde: 'In de eerste plaats zou het niet aan u zijn dit te zeggen, doch aan mij, en verder zie ik het nog niet zó'. Nu werd het gesprek in de kleine kring hervat. Door de grootheid van minister Drees werd om vier uur in de ochtend alsnog het compromis mogelijk.

Ontroerd zei ik tegen de heer Drees hoe ik hem bewonderde. Nuchter antwoordde hij dat ik hard had gewerkt en dat ik hem mocht tutoyeren. Dit was van hem een gebaar dat ik diep heb gewaardeerd.

Zo kwam de regeling tot stand welke is vervat in het vierde hoofdstuk van het verdrag der EEG, terwijl een aan het verdrag gehechte 'toepassingsovereenkomst' bijzonderheden bevatte voor de eerste vijf jaren, dus tot ultimo 1962. Het doel der associaties was:

'het bevorderen van de economische en sociale ontwikkeling der [geassocieerde] landen en gebieden en de totstandbrenging van nauwe economische betrekkingen tussen hen en de gemeenschap als geheel'.

De leden-staten der EEG openen jegens de geassocieerde landen en gebieden dezelfde handelsvrijheden welke zij als leden-staten onderling aangingen, terwijl de landen en gebieden overzee tegenover hen én onder elkaar de regelingen zouden toepassen welke zij individueel toepasten jegens de lid-staat met welke zij bijzondere betrekkingen onderhielden. De leden-staten der EEG zouden helpen in de investeringen overzee. Bij uitvoering van werken aldaar in dit kader zou elke lid-staat dezelfde rechten hebben. Een regeling, op grond van non-discriminatie, gold voor het recht van vestiging overzee van natuurlijke en rechtspersonen. In de 'toepassingsovereenkomst' werden de bijdragen van elk der Zes vastgelegd voor een ontwikkelingsfonds, het bedrag waarvan geleidelijk zou toenemen tot een totaal van ruim 580 miljoen dollars na vijf jaar. De commissie der EEG werd belast met het beheer van dit fonds.

* Het gebied der 'Zes' was namelijk een grote importeur van producten uit de niet-geïndustrialiseerde landen. Over 1956 voerde het gebied 24% in van hun uitvoer, tegen 21% in de rest van het territoire der OEEB, en 22% in de Verenigde Staten van Noord Amerika.

[...]